

**N:o 56.**

Ank. till Riksd. kansli den 23 april kl. 3 e. m.

*Utlåtande, i anledning af såväl Kongl. Maj:ts proposition angående vissa ändringar i och tillägg till de för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade vilkor och bestämmelser som åtskilliga inom Riksdagen väckta motioner om ändrade föreskrifter rörande samma fond.*

(R. A.)

I en den 26 sistlidne mars till Riksdagen aflåten proposition (n:o 51) har Kongl. Maj:t, under åberopande af ett propositionen bifogadt utdrag af protokollet öfver civilärenden för samma dag, föreslagit Riksdagen medgifva sådana ändringar i och tillägg till de vilkor och bestämmelser, som jemlikt kungörelsen den 27 april 1888 äro för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade, att

*dels* lån från odlingslånefonden må kunna beviljas, förutom till de i nämnda kungörelse angifna företag, jemväl till utförande af sådana vattenafledningsföretag, hvilka afse förbättring af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng, dock, hvad dessa företag beträffar, icke till större belopp än två tredjedelar af kostnaden för vattenafledningen, afdikningen deri inbegripen, der sådan ifrågakommer, och endast under förutsättning att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda, att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödet belopp, ökad med hälften deraf,

dels lån från odlingslånefonden ej må beviljas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda att, så vidt de kunna finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes,

dels och räntan å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, må nedsättas till fyra procent, dock utan att rubbning derigenom sker i den för lånen bestämda annuiteten.

Denna proposition har blifvit remitterad till statsutskottet, till hvars förberedande behandling förut af Andra kammaren öfverlemnats följande inom densamma väckta motioner, nemligen:

n:o 6 af herr *C. G. A. Bergendahl* med hemställan, att Riksdagen måtte för sin del besluta, att annuiteten för lån ur den s. k. odlingslånefonden bestämmes att härefter utgöra åtta procent, deraf som ränta fyra procent å oguldna kapitalet;

n:o 11 af herr *S. Nordström* med förslag, att Riksdagen för sin del måtte besluta följande ändrade lydelse i förordningen angående odlingslån:  
 — — — — — kungörelse angående bildandet af en fond, med ändamål att genom lån understödja *aftappning, torrläggning och odling af sjöar, mossar eller andra sankta trakter.*

F. I den mån, fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemna tillgång, anvisas å fonden, efter Kongl. Maj:ts bestämmande, lån för *aftappning, torrläggning och odling af sjöar, mossar eller andra sankta trakter*, att utgå med högst en million *fem hundra tusen* kronor årligen enligt följande allmänna vilkor och bestämmelser.

Mom. 12. Å den af Kongl. Maj:t bestämda lånesumman erlagges de första fem åren från lyftningsdagen icke någon ränta eller kapitalafbetalning. Från och med sjetten året och till dess lånet blifvit slutbetaldt erlagges en annuitet af *sju* procent, deraf såsom ränta räknas *fyra* procent å det oguldna kapitalbeloppet.

Sedan *aftappnings-, torrläggnings- och odlingslån* blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordebok antecknadt, eger jordegare, som sådant önskar, att, oberoende af det här ofvan stadgade återbetalningssätt, när som helst under lånetiden, sex månader efter hos statskontoret gjord uppsägning inbetala hela *eller delar af* det på hans hemman belöpande skuldbeloppet, jemte all derå upplupen ogulden ränta.

samt slutligen, att dessa förändrade bestämmelser i tillämpliga delar jemväl måtte få retroaktiv verkan på redan förut beviljade odlingslån; och n:o 13 af herr *T. V. Forsell*, med hvilken tretton andre af kammarens ledamöter instämt, angående skrifvelse till Kongl. Maj:t med förklaring att lån ur odlingslånefonden må beviljas icke allenast för odling af sankta trakter, utan äfven till torrläggning af redan odlad men vattensjuk mark.

Med anledning af ifrågavarande kongl. proposition och ofvan berörda motioner får utskottet till en början erinra om följande förhållanden. År 1883 beslöt Riksdagen att en särskild fond skulle bildas med ändamål att genom lån *understödj*a odling af sankta trakter. Å denna fond, till hvilken under åren 1884—1888 skulle ingå de till statskontoret inflytande annuiteter å odlingslån och till hvilken riksgäldskontoret skulle under samma tid, i mån af behof och uppå requisition af Kongl. Maj:t, öfverlemna medel till så stort belopp, som jemte nyssnämnda till fonden ingående annuiteter erfordrades till fyllande af högst 1,000,000 kronor, skulle Kongl. Maj:t ega att, i den mån fondens kapital och sedermera inflytande låneafbetalningar och räntebehållningar dertill lemnade tillgång, anvisa lån för odling af sankta trakter att utgå med högst ofvanberörda belopp enligt vissa af Riksdagen antagna och af Kongl. Maj:t enligt kungörelse den 23 september 1883 till efterrättelse utfärdade allmänna vilkor och bestämmelser. Sedermera har Riksdagen dels år 1888 och dels år 1893, hvardera gången för en tid af fem år, medgifvit ej mindre att omförmälda annuiteter fortfarande finge till berörda fond ingå, än äfven att riksgäldskontoret skulle tillhandahålla fonden derutöfver erforderliga medel, för att ur densamma måtte kunna beviljas lån till sammanlagdt ofvan angifna belopp af högst 1,000,000 kronor för år. I fråga om de för låns erhållande ur fonden bestämda vilkor hafva vissa ändringar och tillägg blifvit, uppå derom gjorda framställningar, af Kongl. Maj:t godkända enligt kungörelser den 19 maj 1885 och den 27 april 1888. Bland dessa vilkor, sådana de för närvarande äro gällande, torde här böra framhållas, att för hvarje odlingsföretag skall fullständig, af utredning angående jordens naturliga beskaffenhet och större eller mindre lämplighet för odling åtföljd plan för arbetets utförande jemte beräkning öfver de med så väl vattenafledningen och afdikningen som odlingen förenade kostnader vara af sakkunnig person uppgjord och underställas Kongl. Maj:ts pröfning; att lån ur fonden kan bestämmas till hela det belopp, hvartill enligt den fastställda arbetsplanen kostnaden för vattenafledningen och afdikningen beräknas uppgå, men att låntagare skall genom kontant tillskott, materialier, arbete eller

annat bidrag bestrida hvad till hela odlingsföretagets fullbordande kan erfordras utöfver lånebidraget; att det kontrakt angående ett tillämnadt arbetes utförande, som bör med låntagare afslutas, skall innefatta förbindelse för denne, bland annat, att, i noggrann öfverensstämmelse med fastställda arbetsplanen och under skyldighet att dervid vara underkastad vederbörandes kontroll, påbörja och fullborda såväl vattenafledningen och afdikningen, som äfven odlingsarbetet inom viss bestämd tid; att å den af Kongl. Maj:t bestämda lånesumman skall de första fem åren från första lyftningsdagen icke erläggas någon ränta eller kapitalafbetalning, men å de under tiden lyftade belopp beräknas fyra och en half procent årlig ränta, hvilken vid de fem årens slut skall läggas till den beviljade lånesumman, och derefter å det sålunda uppkommande beloppet erläggas, från och med sjetten året till dess lånet blifvit slutfördt, en annuitet af åtta procent, deraf såsom ränta skall räknas fyra och en half procent å det oguldna kapitalbeloppet; samt att, sedan odlingslån blifvit på vederbörande hemman fördeladt och i jordebok antecknadt, jordegare, som sådant önskar, eger att, oberoende af det stadgade återbetalningssättet, när som helst under lånetiden, sex månader efter hos statskontoret gjord uppsägning inbetala hela det på hans hemman belöpande skuldbelopp, jemte all derå upplupen ogulden ränta.

Af det i propositionen åberopade statsrådsprotokollet inhemtas, att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen i underdånig skrifvelse den 6 oktober 1894 hemställt, att Kongl. Maj:ts täcktes till innevarande riksdag aflåta proposition derom, att Riksdagen måtte medgifva sådana ändringar i de för odlingslånefonden gällande bestämmelser, att *dels* understöd från densamma måtte kunna beviljas till utförande jemväl af sådana vattenafledningsföretag, som, utan att derigenom skulle vinnas ny åkerjord, afsåge förbättring af förut odlad jord eller äng eller vinnande af ny ängs- eller betesmark, dock icke till större belopp än som motsvarade två tredjedelar af vattenafledningskostnaden, *dels ock* räntan å såväl blifvande som redan beviljade lån från ifrågavarande fond måtte bestämmas till fyra procent å oguldet kapitalbelopp, dock att, i den händelse svårighet skulle anses möta för utverkandet af denna förmån för redan beviljade lån, framställningen i denna del måtte komma att afse endast sådana lån, som framdeles komme att beviljas.

Hvad den förra hälften af denna hemställan angår, hade styrelserna hufvudsakligen anfört följande.

Under första tiden, odlingslånefonden anlätades, hade man icke ansett den omständigheten att särskild odling i företaget icke ingått och således

ej heller odlingsplan förekommit böra lägga hinder i vägen för odlingslåns beviljande, endast företaget, till hvars utförande odlingslån sökts, ansåges bereda odlingsbar mark eller öfver hufvud leda till fullständigare afdikning och förbättrande i ekonomiskt afseende af den jord, som af företaget berördes. Emellertid hade, på grund deraf att bestämmelserna angående odlingslånefonden, om de strängt efter ordalagen tolkades, ej medgäfvit beviljandet af lån till andra företag än sådana, som afsåge omedelbar odling af mark och för hvilka odlingsplan blifvit uppgjord, från erhållande af dylika lån efter hand uteslutits alla sådana företag, hvilka dels afsett torrläggning eller förbättring af allenast sådan vattenskadad mark, som förut blifvit odlad, men som icke kunnat bibehållas under bruk i följd af ofullständig afdikning, dels jemväl omfattat till någon del sådan mark. Härigenom hade emellertid odlingslånefonden erhållit en mindre omfattande användning än som vid dess stiftande varit afsedd och sålunda nyttan af densamma i väsentlig mån minskats. Vårt land egde ännu rika tillfällen till sådana företag, som afsåge vare sig sjöars sänkning eller utdikningar och aftappningar af sankta trakter och genom hvilkas utförande visserligen icke genast skulle vinnas någon ny åkerjord, men deremot åstadkommas att den omkringliggande, förut odlade, men vattendränkta marken blefve förbättrad, på samma gång ny ängsmark vunnes, företag, hvilka ofta egde långt större ekonomiskt värde än andra dylika, hvarigenom ny åker skulle komma att erhållas. Dylika aftappningar för vinnande af ängs- och betesmark voro af en för odlingens uppkomst och fortgång alldeles afgörande betydelse i de delar af landet, hvarest rika odlingstillfällen ännu funnes, men der odlingen icke kunde påskyndas utan att stödet af naturliga ängar bereddes. Att underlätta tillvaratagandet och förbättrandet af dylika lägenheter vore, enligt styrelsernas åsigt, ett statsintresse af den stora vikt, att ett underlåtande deraf skulle i vissa landsdelar bidra till att fördröja odlingens framsteg. Det syntes under sådana förhållanden icke förefinnas något giltigt skäl, hvarför icke sådana företag skulle kunna med lån ur odlingslånefonden understödjas, ty om man äfven tillerkände ofvan åberopade grund, hvarför icke lån från sagda fond skulle kunna beviljas till högre belopp än det, som motsvarade vattenafledningskostnaden, eller att staten icke borde genom beredande af allt för stor lätthet till erhållande af odlingslån inleda egare af vattenskadad mark uti vanskliga företag, all den betydelse uti förevarande afseende, som densamma verkligt egde, syntes i allt fall detta skäl icke vara tillräckligt för att med stöd af detsamma företag, der odling icke förekomme, skulle uteslutas från möjligheten att erhålla understöd från ifrågavarande fond, helst genom införande af bestämmelse derom, att dylika företag endast skulle kunna understödjas med

lån motsvarande en del, t. ex. två tredjedelar af vattenafledningskostnaden, den befarade olägenheten skulle kunna undanrödjas.

Statskontoret, som på befallning den 5 sistlidne februari afgifvit underdånigt utlåtande öfver väg- och vattenbyggnadsstyrelsens samt landbruksstyrelsens ofvan omförmälda hemställan, hade dervid om densamma, i hvad den afsåge att odlingslån skulle kunna beviljas jemväl till sådana företag, genom hvilka icke direkt skulle vinnas ny åkerjord, yttrat, att det, såvidt statskontoret vore i tillfälle att bedöma denna fråga, syntes, som om styrelserna anfört goda skäl för sitt förslag till sådan förändring i de nu gällande villkoren för erhållande af lån från odlingslånefonden, att denna komme till en vidsträcktare användning än bestämmelserna för närvarande syntes medgifva; men då hvarje förändring, som i sådant syfte vidtoges, jemväl medförde utsträckning af den förmånsrätt, som jemlikt förordningen den 20 juli 1855 tillkomme staten för lån af ifrågavarande slag, måste det anses såsom en pligt gent emot tredje man att staten, som i detta fall vore på samma gång långifvare och lagstiftare, icke för sin fordran tillade sig förmånsrätt framför alla andra fordringsegare, med mindre den jemväl tillsåge att ett sådant företräde egde sin förutsättning och sitt berättigande uti grundförbättringar, hvilka ovedersägligen gifvit den af statens fordran graverade egendomen ett så förökadt värde, att detta fullt motsvarade gravationen. Vid bestämmande af lånebeloppet borde alltså synnerlig uppmärksamhet egnas derät att lånesumman, hvilken icke i något fall syntes böra bestämmas till mer än två tredjedelar af hela vattenafledningskostnaden, skulle hållas inom sådana gränser, att efter arbetets utförande den egendom, som komme att graveras af lånet, under alla omständigheter kunde anses hafva vunnit ett mot gravationen svarande vederlag.

Då statskontoret alltså funnit den af styrelserna förordade utsträckning af odlingslånefondens användning egnad att i sin mån bidra till vinnande af ett ändamål, som syntes på det allra närmaste sammanhänga med det vid fondens bildande afsedda, eller att för de enskilda jordegarna underlätta utförandet af alla sådana vattenaftappningar, hvaraf något väsentligare gagn vore att förvänta äfven för det allmänna, och då det från denna synpunkt sedt syntes vara af mera underordnad betydelse, om torrläggningen afsåge odlad eller ouppodlad jord och om den torrlagda marken blefve förvandlad till åker eller ej, hade statskontoret ansett sig böra under ofvan angifna förutsättning och inskränkning biträda styrelsernas hemställan i denna del.

Den af motionärerna herrar Nordström och Forsell påyrkade utsträckning af odlingslånefondens användning sammanfaller i det närmaste med den kongl. propositionens innehåll i detta afseende, med undantag

deraf, att bemälda motionärer icke ifrågasätta någon begränsning i vissa fall af lånets belopp i förhållande till kostnaden för företaget.

Såsom förut blifvit omnämndt, hade väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen tillika hemställt om nedsättning af räntan å odlingslån. De hade dervid erinrat, att enligt de i sammanhang med odlingslånefondens bildande meddelade bestämmelser annuiteten å lånen skulle utgöra tio procent, hvaraf fem procent skulle räknas såsom ränta å det oguldna kapitalbeloppet, men att samma annuitet år 1885 blifvit nedsatt till åtta procent, deraf såsom ränta skulle räknas fyra och en half procent å oguldna kapitalbeloppet. Med hänsyn till förhanden varande låga räntefot å penningemarknaden samt deraf följande lätthet att anskaffa penningar, syntes emellertid styrelserna möjlighet förefinnas för att en nedsättning till fyra procent å oguldna kapitalbeloppet nu skulle utan förlust för statsverket kunna åstadkommas, och vore det antagligt att, derest icke räntan å odlingslån nedsattes, fonden icke komme till den användning, som vederborde och önskligt vore, hvilket äfven framginge deraf att densamma under år 1894 blifvit ovanligt litet anlita.

Jemte en räntenedsättning skulle ock kunna ifrågasättas minskning uti den för lånen bestämda annuitet, då eljest, med bibehållande af den nuvarande annuiteten, åtta procent å oguldna kapitalbeloppet, amorteringstiden komme att förkortas; men då staten med afseende å den odlingslån förbehållna förmånsrätt borde tillse att inteckningshafvares säkerhet icke onödigtvis förminskades och då någon klagan öfver den hittills bestämda amorteringstiden icke försports, hade styrelserna funnit sig sakna anledning föreslå någon förändring rörande annuiteten för återbetalning af ifrågasvarande lån.

Om räntefoten för odlingslån skulle komma att nedsättas, ansåge styrelserna, att denna förmån borde tillgodokomma såväl blifvande låntagare som dem, hvilka redan erhållit odlingslån, men, derest förslaget i sistberörda afseende skulle anses möta svårigheter, funne styrelserna med hänsyn till hufvudfrågans stora vikt och betydelse dennas framgång icke böra göras beroende af godkännandet af samma vilkor.

Rörande den sålunda förordade räntenedsättningen hade statskontoret i sitt utlåtande anmärkt, att tidigare vid 1889 och 1890 årens riksdagar af enskilde motionärer gjorda framställningar i samma syfte icke föranledt någon nedsättning i räntan, hufvudsakligen af skäl: att den ränta, riksgäldskontoret i allmänhet måste beräkna å de för utlåningens bestridande till statskontoret öfverlemnade medel, uppginge till 4 procent; att jemväl öfriga till fonden inflytande medel syntes böra lemna en ränteinkomst ej

understigande 4 procent; att till följd af det ränteanstånd under fem år, som låntagare åtnjöte, och då det icke kunde undvikas att å fonden inestode oförräntade behållningar, det vore nödigt att fonden erhöles något högre ränta än den fonden sjelf hade att erlægga; samt att den låga allmänna räntefoten icke vunnit den stadga, att derpå kunde grundas beslut om räntenedsättning å dessa lån, för hvilka i allt fall till följd af ofvannämnda ränteanstånd räntan icke uppginge till den föreskrifna eller 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> procent.

Sedan nyssnämnda framställningar om räntenedsättning förelegat till pröfning, hade — yttrade statskontoret vidare — den låga räntefoten på allmänna penningemarknaden i det hela taget fortfarit, om än tidtals tendens till stegring icke helt och hållet saknats; och lån mot säkerhet af första inteckning i fast egendom, vare sig denna vore belägen i stad eller på landet, torde numera i de flesta fall kunna utan svårighet erhållas mot ränta af 4 procent. Vid sådant förhållande kunde anspråket på nedsättning af räntan å odlingslånen, hvilka, sedan de blifvit genom laga kraft egande utslag bundna vid den ansvarsskyldiga jorden, åtnjöte bättre förmånsrätt än någon inteckningshafvare för sin fordran kunde bereda sig, ingalunda anses obefogadt; och, derest odlingslånefonden skulle komma att motsvara sin bestämmelse, syntes därför, såvidt sådant vore möjligt, någon åtgärd böra vidtagas, hvarigenom räntefoten å dessa lån måtte komma att mera lämpas efter sålunda förändrade förhållanden.

Om statskontoret alltså ansåge en räntenedsättning vara af förhållandena påkallad, återstode det att tillse, om och i hvad mån en nedsättning kunde ske utan förlust för statsverket.

Enligt nu gällande bestämmelser bestriddes utlåningen från odlingslånefonden dels med inflytande annuiteter å utlemnade lån och dels af medel, som riksgäldskontoret, efter upplåning i mån af behof, tillhandahölle statskontoret. De utlånta medlen utgjorde enligt 1893 års räkenskaper eller de senast för fonden fullt afslutade:

å äldre odlingslånefonden .....	kronor 2,836,394: 85
och å nya .....	» 4,925,318: 18
	<hr/>
	eller tillsammans kronor 7,761,713: 03

På grund af bemyndigande utaf Kongl. Maj:t hade statskontoret till bestridande af de å nya odlingslånefonden gjorda anvisningar tid efter annan från riksgäldskontoret erhållit erforderliga fyllnadshelopp, hvilka vid 1894 års slut uppgått till sammanlagdt 4,282,270 kronor 16 öre. Å detta skuldbelopp hade fonden att godtgöra ränta, som blifvit af riksgäldskontoret bestämd till 4 procent för 3,556,764 kronor 32 öre och till 3<sup>3</sup>/<sub>4</sub> procent för åter-



stående 725,505 kronor 84 öre. Den lägre räntan erlades för de fyllnads-  
summor, som af statskontoret lyftats under åren 1890 och 1891, hvaremot  
ränta efter 4 procent skulle erläggas för de belopp, som lyftats före och  
efter nämnda tid. Såsom framginge af den ofvan intagna allmänna redogörelsen för lånevilkoren beträffande vattenaftappnings- och odlingslån, hade under tiden närmast före tillämpningen af bestämmelserna rörande den nya odlingslånefonden låntagaren jämväl att erlagga ränta efter 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> procent, men hade då åtnjutit tre års räntefrihet. Vid jemförelse mellan denna räntefrihet, å ena sidan, och det ränteanstånd under fem år, som numera finge åtnjutas, å den andra, hade det, i båda fallen under förutsättning att hela lånesumman på en gång finge lyftas, enligt uträkning, som statskontoret låtit af sakkunnig person verkställas, visat sig att, då den förra af dessa förmåner beredde låntagaren en fördel, motsvarande en effektiv ränta af 3,64 procent, kunde den senare anses motsvara en effektiv ränta af 4,37 procent och alltså icke betraktas såsom så särdeles afsevärd.

Skulle nu, på sätt styrelsen hemställt, räntefoten nedsättas till 4 procent, komme denna förändring att under ofvannämnda förutsättning tillskynda låntagaren en nedsättning i effektiva räntan från nuvarande 4,37 till 3,88 procent, hvilken senare räntefot understeg den, efter hvilken statskontoret hade att erlagga ränta till riksgäldskontoret för större delen af sin skuld. Derest odlingslånefonden vore hänvisad uteslutande till de från riksgäldskontoret försträckta medlen, vore det alltså icke möjligt att utan en direkt förlust, hvilken skulle blifva så mycket större som det icke kunde undvikas att dylika medel tidtals måste ligga hos statskontoret räntelösa, utlemna lånen till en nominel ränta af 4 procent; men, då vid det förhållande att beviljade lån endast finge efter hand och i mån af arbetets fortgång lyftas saint, såvida ej med afseende å särskilda förhållanden annorlunda i nåder förordnades, någon del af lånet skulle innestå intill dess arbetet vore afsynadt och godkänt, den effektiva räntan i verkligheten blefve något högre än den under ofvan omförmälda förutsättning beräknade, och då, såsom redan blifvit erinradt, odlingslånefonden egde egna medel till ej obetydliga belopp, vid hvilkas förnyade utlåning fonden under nuvarande låga räntesatser och när det gälde en så vigtig fråga som upprätthållandet af fondens ändamål, syntes kunna och böra åtnöjas med något lägre ränta än hittills, ansåge sig statskontoret på grund häraf och med afseende jemväl dera, att riksgäldskontoret måhända kunde blifva i tillfälle att för blifvande försträckningar ånyo i någon mån nedsätta räntan, icke kunna annat än tillstyrka en nedsättning af räntan å odlingslån från 4<sup>1</sup>/<sub>2</sub> till 4 procent.

Styrelserna hade ifrågasatt, att en sådan räntenedsättning skulle ega rum icke allenast för lån, som utbetaltes efter det beslut om räntenedsätt-

ningen blifvit fattadt, utan äfven för redan utgifna lån. Härvid ansåge sig statskontoret, hvad anginge de lån, som blifvit å vederbörande hemman fördelade, böra fästa Kongl. Maj:ts nädiga uppmärksamhet dera, att denna fördelning vore fastställd genom utslag, i enlighet med hvilka och i den mån de vunnit laga kraft den summa, som till låneandelens och den utfästa räntans liqviderande årligen skulle af hvarje hemman erläggas, blifvit från och med det år, då betalningsskyldigheten vidtagit, under särskild rubrik, med utsättande af det sista året, då betalningen skulle utgå, såsom ett hemmanet under sålunda bestämdt antal år åliggande allmänt onus i jordeboken antecknad. En förändring i de redan för hvarje hemman eller hemmansdel bestämda skuldebellopp förutsatte förnyade uträkningar för hvarje lån och derpå grundad ny fördelning, hvilken, först sedan innehafvarne af de betalningsskyldiga hemmanen satts i tillfälle att deröfver yttra sig, torde kunna genom utslag fastställas och i jordeböckerna antecknas; och då antalet af de hemman eller hemmansdelar, hvilka hade att ansvara för återbetalningen af odlingslån, vore att räkna i tusental, skulle förändringen kräfva ett arbete af så betydande omfattning, att desamma, åtminstone delvis, icke kunde verkställas utan vidtagande af särskilda anordningar därför. Af sådan anledning och enär någon räntenedsättning för de lån, å hvilka åtnjutiets räntefrihet, med hänsyn dertill att, enligt hvad ofvan förmälts, den effektiva räntan å desamma redan nu understege 4 procent, icke kunde vara af behofvet påkallad, ansåge sig statskontoret så mycket mindre kunna förorda räntenedsättningens tillämpning å nu omförmälda lån, som det enligt gällande författning i ämnet stode öppet för hvarje deltagare i sådant lån att sex månader efter gjord uppsägning inbetala sin låneandel, ett tillfälle, hvaraf åtskilliga personer, i synnerhet på senare tid, begagnat sig.

Att i händelse beslut om räntans nedsättning nu blefve fattadt, gifva åt denna nedsättning alldeles samma inskränkning, som stadgades vid den af 1885 års Riksdag medgifna nedsättningen från 5 till  $4\frac{1}{2}$  procent, i hvilket fall den endast skulle tillämpas å de lån, som efter beslutets fattande utbetaltes, syntes dock icke vara af nöden. Då så många låntagare som möjligt torde böra beredas förmånen af en räntenedsättning, hemställde statskontoret att ofvan föreslagna nedsättning i räntan måtte vinna tillämpning ej allenast för de lån, som komme att utlemnas efter det beslut om räntenedsättningen blefve fattadt, utan äfven för de före nämnda tidpunkt delvis eller i sin helhet utgifna lån, angående hvilkas fördelning på vederbörande hemman och anteckning i jordaboken utslag då ej meddelats.

Vidare hade statskontoret velat tillkännagifva att statskontoret, i likhet med styrelserna och på de af dem anförda skäl, ansåge ett eventuellt beslut om räntans nedsättning till 4 procent, hvarigenom lånens amorteringstid komme att nedgå från 19 till 18 år, icke utgöra anledning till minskning i annuiteten, hvilken alltså fortfarande torde böra förblifva 8 procent.

Fullmäktige i riksgäldskontoret, hvilka lemnats tillfälle att i ärendet sig yttra, hade i afgifvet utlåtande, med vitsordande af rättigheten ej mindre af den utaf statskontoret lemnade uppgift om storleken af det belopp, som af riksgäldskontoret tillhandahållits statskontoret för fyllande af odlingslånefondens medelsbehof, än äfven af de räntesatser, som, enligt hvad statskontoret förmält, å berörda belopp fått från nämnda fond godtgöras, vidare anført att anledningen dertill att räntan, på sätt statskontoret upplyst, å en del af det utaf riksgäldskontoret förskjutna belopp kunnat sänkas under 4 procent vore att söka deri att samma del, som utgjorde summan af de under åren 1890 och 1891 från riksgäldskontoret till fonden aflemnade medel, anskaffats genom försäljning af 3,6 procent obligationer, hvaraf under åren 1889 och 1890 afyttrats några större partier till parikurs och deröfver.

Vid bestämmandet af den ränta, som borde till riksgäldskontoret inbetalas för de till fonden försträckta medlen, hade fullmäktige icke kunnat undgå att fästa afseende dels vid de pris, hvartill de för anskaffande af dessa medel afyttrade obligationer kunnat försälas, dels ock vid det förhållande att riksgäldskontoret, som måste anskaffa medlen till den tid, de kunde requireras, i regeln finge vidkännas ränteförlust, derigenom att medlen icke uttoges förrän senare och under tiden inestode i riksgäldskontoret i allmänhet utan ränta.

Då emellertid under år 1894 riksgäldskontorets 3,6 procent obligationer kunnat försälas till pari och något deröfver, hade fullmäktige å det i det belopp af 3,556,764 kronor 32 öre, hvarå fonden hade att erlagga 4 procent ränta, ingående belopp af 500,000 kronor, som öfverlemnats den 31 december nästlidne år, beslutat nedsätta räntan till  $3\frac{3}{4}$  procent äfvensom fastställa samma räntefot för de belopp, som kunde komma att under innevarande år öfverlemnas till statskontoret för fondens räkning. Med afseende åter å de belopp, som kunde blifva öfverlemnade år 1896 och derefter, vore fullmäktige naturligen för närvarande icke i stånd att yttra sig om den ränta, som å dem erfordrades för att riksgäldskontoret skulle erhålla godtgörelse för sin ränteutgift för desamma; och ansåge sig fullmäktige knappast behöfva fästa uppmärksamheten derå att, om vid nu skeende obligationsförsäljningar medel för odlingslånefondens räkning kunde

anskaffas till lägre ränta än förut, sådant likväl icke kunde verka till minskning i den ränta, som borde riksgäldskontoret godtgöras å de belopp, som redan blifvit af kontoret till fonden förskjutna.

I statsrådsprotokollet omförmäles ytterligare, att statskontoret i dess ofvanberörda utlåtande slutligen anfört följande.

Såväl nu som i allmänhet vid de tillfällen, då förslag framkommit om lindring i villkoren för odlingslån, hade såsom stöd för ett dylikt yrkande ej utan skäl framhållits den ypperliga förmånsrätt, som vore förenad med detta slag af penningeförsträckning. Omständigheter kunde dock inträffa och hade äfven inträffat, hvilka gjorde denna förmånsrätt illusorisk; och då statskontoret nu, med hänsyn till denna förmånsrätt, tillstyrkt räntans nedsättning å odlingslån, hade statskontoret därför ansett sig manadt att med begagnande af det tillfälle, som sålunda erbjudits, fästa Kongl. Maj:ts uppmärksamhet å vigten deraf att någon åtgärd blefve vidtagen, hvarigenom mera trygghet än hittills vunnes att ifrågavarande slags lån verkligen också komme i åtnjutande af den för dem afsedda förmånsrätten. Det hade nemligen inträffat, i synnerhet då fråga varit om företag af större utsträckning, för hvilkas utförande lån beviljats från odlingslånefonden, antingen att ett företag icke kunnat bringas till slut eller ock att dess utförande under lång tid fördröjts till följd deraf, att efter arbetets påbörjande tvist uppstått rörande rättigheten till det planlagda arbetets verkställande. I begge fallen kunde förlust för odlingslånefonden lätt inträffa, derest de personer, som ansvarade för lånens återbetalning, råkade på obestånd.

Då det emellertid syntes vara en icke obillig fordran å statens sida att vederbörande, som önskade erhålla statens understöd för vattenafledning och afdikning, dessförinnan ådagalade att laga hinder för arbetets utförande icke förefunnes, hvarigenom skulle vinnas större sannolikhet för ernående af den förmånsrätt, som borde tillkomma lån af ifrågavarande slag, hade statskontoret ansett sig böra till Kongl. Maj:ts nådiga pröfning hemställa frågan, huruvida icke till de i mom. 1 af kungörelsen den 27 april 1888 intagna villkor för odlingslåns erhållande lämpligen borde läggas en bestämmelse derom, att lånesökande skulle styrka att laga hinder för det ifrågakommande arbetets utförande icke mötte. Om också i något fall härigenom skulle förorsakas uppskof med lånets beviljande, skulle, enligt statskontorets åsigt, denna olägenhet helt visst i de flesta fall vara af ringa betydelse, jemförd med de förluster, som kunde tillskyndas såväl staten som enskilde personer derigenom att penningar komme att nedläggas på företag, som antingen aldrig eller i bästa fall efter långvariga rättegångar kunde vinna sin slutliga fullbordan.

Statsrådet och chefen för civildepartementet har till statsrådsprotokollet i ärendet yttrat sig på nedan nämnda sätt.

Såväl af de öfverläggningar, som vid 1883 års riksdag föregått beslutet om upprättande af en odlingslånefond, som äfven af de utaf Riksdagen antagna och af Kongl. Maj:t godkända vilkor för erhållande af lån från nämnda fond, framginge, så vidt statsrådet kunde finna, att meningen med fondens bildande varit den att från densamma skulle utgå lån allenast till med nyodling förenade företag och att sålunda någon vidsträckt användning af fonden än den, som för närvarande tillämpades, egentligen icke afsetts.

För bedömande af frågan, huruvida det dock vore lämpligt att, på sätt väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen i förvarande ärende hemställt, från odlingslånefonden kunde erhållas lån för utförande jemväl af andra företag än de ofvan omförmälda, torde det vara af vigt, att tillse, i hvad mån fonden blifvit efter dess bildande af lånesökande begagnad. Af från väg- och vattenbyggnadsstyrelsen lemnade uppgifter i detta hänseende visade det sig att, efter frånräknande af de lånesummor, som väl beviljats, men sedermera till följd deraf att företag ej kommit till stånd icke utbetalats, från odlingslånefonden utgått låneunderstöd till nedannämnda belopp under följande år:

år 1884 .....	kr. 115,400: —
» 1885 .....	» 916,300: —
» 1886 .....	» 895,930: —
» 1887 .....	» 931,180: —
» 1888 .....	» 726,200: —
» 1889 .....	» 612,500: —
» 1890 .....	» 322,560: —
» 1891 .....	» 663,300: —
» 1892 .....	» 676,800: —
» 1893 .....	» 900,070: —
» 1894 .....	» 455,300: —

Af denna redogörelse framginge, att fonden i allmänhet icke anlåtats i så stor omfattning, som i betraktande af det med dess bildande afsedda ändamål att höja landets kultur varit önskligt. Då emellertid den af styrelserna nu föreslagna vidsträcktare användning af fonden, hvar emot statskontoret för sin del ej heller haft något att invända, syntes på det närmaste sammanhånga med nyssnämnda ändamål, på samma gång den tvifvelsutän komme att gifva anledning till flerfaldiga för landets intensiva jordbruk gagneliga företag, tvekade statsrådet icke att biträda

hvad styrelserna uti sagda hänseende hemställt, dock med vissa inskränkingar. Det syntes nemligen till en början vara utan praktisk betydelse att, såsom styrelserna föreslagit, låneunderstöd skulle kunna beviljas till företag, som afsåge allenast vinnande af »betesmark», hvadan dylika företag icke torde böra ingå bland dem, som kunde med lån understödjas. Då vidare genom beviljande af lån till företag, vid hvilka endast vattenaftappning förekomme och der förty marken i fråga icke genast efter företagets afslutande kunde erhålla det ökade värde, som af en genomförd odling måste antagas blifva en följd, tredje mans rätt skulle kunna blifva lidande på grund af den förmånsrätt, staten såsom långifvare jemväl vid ett sådant företag skulle erhålla, torde det böra bestämmas dels att, på sätt styrelserna hemställt och statskontoret ansett nödigt, lånesumman uti ifrågavarande fall icke finge utgå med högre belopp än två tredjedelar af kostnaden för vattenafledningen, afdikningen, der sådan ifrågakomme, deri inbegripen, dels ock att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen borde vitsorda, att jordförbättringens värde kunde antagas minst motsvara låneunderstödet belopp, ökad med hälften deraf.

Lika med statskontoret ansåge statsrådet vidare, att bland de allmänna villkoren för erhållande af lån från odlingslånefonden borde intagas en bestämmelse till förekommande deraf att den staten för nämnda lån tillagda förmånsrätt i vissa fall kunde blifva mer eller mindre illusorisk. Det hade icke så sällan inträffat att, innan utslag om beviljad låns fördelning på vederbörande hemman meddelats och statens förmånsrätt sålunda blifvit effektiv, vattenafledningsföretag, till hvilkas utförande lån beviljats från odlingslånefonden, kunnat under långa tider uppehållas genom uppkommande rättstvister eller af andra laga hinder. För att undgå de olägenheter och förluster, som dylika omständigheter kunde medföra, ansåge statsrådet, att bland lånevillkoren lämpligen borde inflyta ett stadgande derom, att lån från odlingslånefonden ej finge beviljas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landbruksstyrelsen vitsordat att, så vidt de kunde finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefunnes. Det skulle sålunda komma att åligga styrelserna, bland annat, att tillse att i de fall, då tillstånd från det allmännas sida erfordrades för ett företags utförande, sådant tillstånd erhållits, att vederbörligt antal jordegare, vid fråga om sänkning eller uttappning af sjö, förenat sig om företaget, och så vidare.

Slutligen funne statsrådet, i betraktande af hvad till stöd för de om nedsättning af räntan å odlingslån gjorda framställningarne anförts afvensom af hvad statskontoret och fullmäktige i riksgäldskontoret derutinnan hemställt och upplyst, hinder numera icke böra möta för en dylik ned-

sättning från  $4\frac{1}{2}$  procent till 4 procent för lån, som hädanefter utgäfves. I likhet med statskontoret tillstyrkte statsrådet äfven, att denna räntenedsättning skulle tillämpas jemväl på sådana förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning på vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats. Någon nedsättning uti annuiteten å ifrågakvarande lån torde deremot icke böra ifrågakomma, så mycket mindre som någon framställning i sådant syfte icke blifvit gjord.

Hvad först angår den föreslagna utsträckningen af odlingslånefondens användning, har utskottet funnit de derfor andragna skälen öfvertygande. Inom landet finnas ej obetydliga vidder odlad jord, hvars värde genom en ytterligare, väl planlagd och omsorgsfullt utförd afdikning skulle i afsevärd mån höjas. Då i dessa fall befintliga bristers afhjelpande torde böra anses vara lika förtjent af låneunderstöd från statens sida som afdikning för nyodling, har utskottet icke tvekat att ansluta sig till den kongl. propositionen i denna del, och har utskottet ej heller haft något att invända deremot, att från ifrågakvarande fond lån äfven må beviljas till företag, som hafva till ändamål att förbättra äng eller vinna ny sådan.

Af propositionen framgår, enligt utskottets uppfattning, att Kongl. Maj:ts förslag icke afser, att lån skulle kunna erhållas för s. k. täckdikning. Utskottet har emellertid ansett lämpligt, att denna art af dikning uttryckligen undantages.

Den i propositionen förekommande bestämmelsen, att lån till sådana företag, till hvilka fondens användning skulle utsträckas, ej skulle få beviljas till större belopp än två tredjedelar af kostnaden för vattenafledningen, afdikning deri inbegripen, under förutsättning tillika, att jordförbättringens värde minst motsvarar låneunderstödet belopp, ökad med hälften deraf, har, på sätt ofvan intagna yttranden utvisa, tillkommit af hänsyn till den förmånsrätt, odlingslån åtnjuta, och i syfte att utgöra en garanti därför, att lån endast lemnas till företag, hvarvid den jordförbättring, som vinnes, är sådan, att den kan antagas fullt uppväga den nya skuldbörda, hvilken genom odlingslånet lägges på jorden och enligt lag skjutes framför derå förut möjligen hvilande inteckningar. Ur fastighetskreditens synpunkt är detta förhållande obestriddigen af synnerligt stor betydelse, och utskottet har till vårdande af ett så viktigt intresse trott sig böra tillstyrka Riksdagen att i detta afseende införa en bestämmelse, som enligt utskottets mening säkrare än den nyssnämnda bereder det önskade skyddet. Utskottet föreslår, att jordförbättringens värde bör uppgå till dubbla beloppet af låneunderstödet, i hvilket fall dock jordens värde torde blifva så mycket

ökadt, att den föreslagna begränsningen af lånesumman till två tredjedelar af vattenafledningskostnaden utan olägenhet kan bortfalla. Uppskattningen af jordförbättringens värde bör enligt utskottets åsigt verkställas af sakkunnig person med biträde af två till deltagande i landtmäteriförrättningar inom orten utsedde gode män.

Mot öfriga i den kongl. propositionen framställda förslag har utskottet icke haft något att erinra. Väl uttalade utskottet vid 1890 års riksdag, i anledning af då väckt motion om nedsättning af räntan å odlingslånen, den mening, att det vore lämpligare att för räntenedsättningens vidtagande afvakta en tidpunkt, då denna nedsättning kunde tillgodokomma icke blott nya lån utan äfven de äldre, men de skäl, på hvilka statskontoret stödt sitt afstyrkande af räntenedsättningens utsträckande äfven till de lån, som redan blifvit å vederbörande hemman fördelade, ådagalägga tydligen, med hvilka svårigheter en sådan åtgärd skulle vara förknippad, och för öfrigt läser nedsättning af räntan jemväl å de äldre lånen för närvarande icke kunna ske utan förlust för statsverket.

I herr Nordströms motion påyrkas fem års räntefrihet å odlingslån i stället för det nu medgifna anståndet med erläggandet af de fem första årens ränta. Då utskottet föreslagit, att räntan å de lån, som hädanefter fördelas, skall nedsättas till 4 procent, samt, om detta förslag bifalles, den ränta, hvilken i sjelfva verket inflyter å lånet i dess helhet, nedgår till 3,88 procent, om lånet lyftes på en gång, och fem års räntefrihet å lån, löpande med 4 procent ränta, skulle i högst betydlig grad nedbringa sistnämnda effektiva ränta, har utskottet ej kunnat tillstyrka herr Nordströms ifrågavarande förslag. Samme motionärs hemställan, att annuiteten å lånen skulle bestämmas till sju procent i stället för nu utgående åtta procent, har utskottet icke heller kunnat biträda, enär en förlängning af odlingslånenes amorteringstid ingalunda synes vara att eftersträfvä.

Enligt gällande föreskrifter eger jordegare att sex månader efter uppsägning inbetala hela sitt odlingslån. Häri föreslår herr Nordström den ändring, att det skulle medgifvas jordegare att inbetala äfven delar deraf, om han sådant önskar. Oafsedt att inbetalning af delar utaf ett odlingslån skulle i räkenskaperna och jordeböckerna vålla bestämda olägenheter, synes motionären icke hafva anfört tillräckliga skäl för lemnandet af ett dylikt medgifvande, om hvilket utskottet dessutom hyser den uppfattning, att det sällan skulle komma till användning.

Beträffande slutligen herr Nordströms förslag att lånefondens belopp skulle höjas till 1,500,000 kronor om året, vill utskottet anmärka, att fonden ännu icke något enda år tagits i anspråk till hela beloppet, 1,000,000 kronor, att under år 1894 låneunderstöden blott uppgingo till 455,300



kronor, samt att, äfven om antagligt är, att fonden kommer att anlitas i högre grad, i händelse området för dess användning vidgas och låneräntan sänkes, det likväl i hvarje fall synes lämpligast att med fondens ökande dröja, till dess erfarenhet vunnits om verkningarna af de nya föreskrifterna för densamma.

På grund af hvad sålunda blifvit anfördt, hemställer utskottet,

att Riksdagen, i anledning af Kongl. Maj:ts ifrågasvarande proposition samt ofvan omförmälda af herrar Bergendahl, Nordström och Forsell väckta motioner, må medgifva sådana ändringar i och tillägg till de vilkor och bestämmelser, som jemlikt kungörelsen den 27 april 1888 äro för erhållande af lån från odlingslånefonden stadgade, att

*dels* lån från odlingslånefonden må kunna beviljas, förutom till de i nämnda kungörelse angifna företag, jemväl till utförande af sådana vattenafledningsföretag, hvilka afse förbättring, på annat sätt än genom s. k. täckdikning, af förut odlad åker eller äng eller vinnande af ny äng, dock, hvad dessa företag beträffar, endast under förutsättning att väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda att jordförbättringens värde bör antagas minst motsvara låneunderstödet dubbla belopp,

*dels* lån från odlingslånefonden ej må beviljas, med mindre väg- och vattenbyggnadsstyrelsen samt landtbruksstyrelsen vitsorda att, så vidt de kunna finna, laga hinder mot företagets utförande ej förefinnes,

*dels* ock räntan å lån, som från odlingslånefonden hädanefter beviljas, äfvensom å derifrån förut beviljade lån, angående hvilkas fördelning å vederbörande hemman och anteckning i jordeboken utslag icke meddelats, må nedsättas till fyra procent, dock utan att rubbning derigenom sker i den för lånen bestämda annuiteten.

Stockholm den 23 april 1895.

På statsutskottets vägnar:

GUSTAF SPARRE.